

## Stanko Janežič | Pesem

**I**n je iskal.

Blodil je po ulicah, praznih in mrtvih.

Prazen in mrtev je bil tudi sam. Zanj ni bilo dneva ne noči, ni bilo življenja.

Saj bi legel in v pokoju zaspal. Niti hudó bi mu ne bilo. O, že davno sta zbledeli bolest in radost. Brezkrajna raván, brezčutna meglà, v sredi on: v brezkraino ravan bo prešel, v brezčutno megló in ga ne bo.

Pa je čutil, da leči ne sme. In je verjel, da ga ne bo požrla megla in ravan. Nekje daleč je čul celo bítí svoje srce, nekje daleč je videl sijati svojo dušo. O, da ga čuje od blizu, da jo vidi od blizu — da bi mogel živeti!

In je iskal.

Imel je dom, vse je imel z njim — in je živel.

Zdaj je ves sam. Zemlja mu tuja, človek mu tuj, tuj mu še Bog.

Najbolj sovraži v tujini grob. Umirajoč noče umreti, umirajoč hoče živeti. Tava po tuji zemlji in veruje — v čudež.

Zgodil se je čudež. Droben, preprost, a ves blagodejen.

Široko so se mu razprle oči. In njej.

Obstala sta. Naravnost v dušo jo je meril. Ona njega.

Razlezle so se ustne.

»Ti...«

»Ti...«

Potem sta šla. Mimo visokih hiš, gizdavih, neprijaznih, mimo bogatih cerkva, tako nedomačih, hladnih, skozi park, tako osladno razčesan. Tekla sta.

Vsa zasopla sta se znašla sredi gozda. Še enkrat sta si pogledala v oči, v dušo. Potem sta si podala roke.

»Lenka mi je ime.«

»Jaz sem Janez.«

Nasmehnila sta se. »Le kaj si praviva, ko veva.«

Vzpenjala sta se med drevjem. Drselo je in roka je ostala v roki.

Pod nogami je šumelo, nad glavo je šušteló, ščegetalo je v srce. Kdaj kdaj sta zadela v vejo, suho listje je vzdrhtelo, zaplesalo, vzradoščeno in nagajivo ju poljubilo v obraz, pa se polagoma v sijajnih lokih zvrtnčilo na tla. Še samá sta pala v mehko zlato, a le za hip. Našel ju je sončni žarek, ju vrgel kvišku in sta plala dalje.

»To je zemlja, naša. To je šuma, najina,« sta občutevala.

Bila sta otročička. Ej, pred leti... Bájala je duša duši, bájala je sama sebi.

»Grabljali smo v domačem lesu, bilo jih je težakov, žensk, deklin, možakov, ej, največ pa dece. Kotali smo se dol po bregu, zobáckarjem pod noge, skakali smo v kupe listja, vse razmrščili, da je razsrjen nosač

kdaj kdaj na katerega nenadoma poveznil koš in pokoril bi se revež do noči, da ni naš prošnji vrišč moža pripravil v dobro voljo, še bolj pa se mu je mudilo, saj listje — hvala Bogu — ni hotelo v listnjak samo. Letali smo prek vse šume in rili za kostanji — vrane so jih razmetale — ej, tak rádostno požrešen je bil lov. Največjo srečo so imeli pa grabljárji in preko tisoč drobcenih zvijač ljubezni smo se pri njih borili za ta drobni, kasni sad, ki je ko grozdje — smo oznanjali — ves dečji.«

»In v prvih dneh zelenja, kako smo šepetaje sanjali pod čudežnim pomladnim stropom, za roké smo se prijeli, tak čudni so bili sprehodi po tej opléteni dvorani, v prijazni mah smo tu pa tam poseli in še smeh je bil ves miren, tih, v skrivnostno blaženost zapet. In vse krog nas je pelo, sonce je poigravalo tako veselo, ej, v mlade duše nas je grabilo, nič več nismo vedeli, kje smo in kdo, zeleneli smo, vzléтали med ptičji zbor, po bratskih žarkih plezali do sonca, mérili modrino, vse nebo, o...«

Janez in Lenka sta brodila vsevprek po šumi in nista spregovorila. Bile so minute, morda ure, sam Bog jih iznenada pošlje izgubljenim, bednim dušam.

Zašla sta čez vratí in v polje. Prazno je bilo. Sámo strnišče, praha in pravkar nasejana ozimina. Le nekaj zapoznelih rázstav koruzinja je na gornji strani stalo v pijani vrsti, spodaj pa se je košatila repa, zeleno natje je bilo kot neštete, umetniško zrejljane pentlje, postavljene vsakomur na izbiro.

Janez je spipal debelo repo, Lenka tudi. Nože sta privlekla iz žepov in sta obrezávala. Ej, kako je lušno. Sosedovi in vsi so zraven. Razmestili so se po blatnem kupu, tam ob kleti, stari, mladi. Noži škrtajo, jeziki regetajo in v srcih je tako topló, lahkó.

Ob koruzinju je Lenka gledala za srpom, Janez je iskal za látovjem. Že sta se znašla v skednju in sta kožuhala, da je kaj. Sami mladi so bili skupaj in bi pesem skoraj skedenj raznesla in bi vrisk skoraj streho predrl.

Ko sta šla mimo prahe, ozimine in strnišča, sta se še zmeraj molče in nadrobno menila.

O ráli — konja sta velika, močna, tri pluge bi vlekla, brat ves nasmejan, poka z bičem, da k tretjim sosedom odmeva, zemlja je dobra je veliko, jasno upanje, njen vonj kakor zdravje prekvaša vsa bitja in vse ozračje.

O sejanju — mamika neutrudno gor in dol hodijo, vsak hip roka seže v sejačo, zajame in tiho zrnje rosi čez postato in lice, vsa drža je kakor ponižna, zaupna molitev nedolžnega, skrivno trpečega, o, milijonkrat bi človek poljubil mamiko v te dobre, odkrite oči, v te posvečene gube.

O žetvi — zemlja, ti zemlja, kaka božja moč je v tebi, zrno ti dam in čez mesece vrneš jih sto, vrneš jih mamiki, bratu jih vrneš, vsem ljudem, ki s pobožno roko zasajajo. Ej, tista čudežna šuma zlata, legel bi vanjo in vekomaj ne bi bil lačen.

In sta se menila, kako so mlatili v prahu, vročini, a dobri volji, kako so k mlinu nosili — sivi mlinar je vsakikrat lagal dolge, svetle

storije — kako so mamika pekli kruh — na krápec nikdar niso pozabili — kako pogače, ej, mamikine pogače, ej, naš domači kruh.

V sosednjem sadovnjaku sta nezadržno grabila v daljo in davne dni za pisanimi, tečnimi sadeži, še sladke jabolčnice nista pozabila piti skozi slamico.

Vzrasla sta in zasijala v prijazen tratnat vršič in po mili volji sta se razgledala.

»To je pokrájina, najina, vsa najina,« je glasno ušlo obema hkrati.

»A gorice?« je Janez začutil vrzel.

»Gorice,« je šepetala Lenka.

Spet so oči utonile v oči in sta jih videla. Ej, živo so plale z vrhov navzdol, vse mlade, neugnane. Ob veliki noči so slekle otožno spokornost in sama vihrava radost jih je skozi poletje. Plahutajo v zelenem razkošju in v nekem skrivnostnem drhtenju šepečejo. Ali kaj kmalu odvržejo dekliški sram in v prijaznem ponosu odgrnejo svoje bogastvo vsem, ki jih ljubijo. Ej, blažena svatba je to za vsakogar, ena sama velika pesem je, en sam brezmejen vrisk, en sam nebeški ples. Človek pozabi na vse in je kakor klopotec sredi goric in je ko jagned ob klancu, ob kleti, le peti, vriskati ve, le rasti v nebo in v sonce plamteti. Ko moštni vonj se sreča razliva preko vrhov, ljudje so pijani od nje, ne od vina.

Pijana sta bila Janez in Lenka. Na klopotec je lezel, ona je zobala, tako se je srce smejalo. Zares je zavriskal, zares je zapela, vesolje bi vzradovalo. Z neba je sonce žegen dajalo, saj ga od vekomaj, naj ga na vekomaj — duši sta plali v objetju.

Z bližnjega hriba je zacingljalo.

»Cerkvica,« je dahnila Lenka.

Že sta vsa svetéšnja romala k maši, k večernicam. O, k polnočnici — do kolen je snega in še ga mete, vse je temà, z vrhov in preko polja pa se kot iz neba vijejo dolge ognjene procesije, v cerkvi se strnejo v eno luč, veliko, razsvetlila je vso zemljó, vse duše je razblázila »Sveta noč, blažena noč...« Mamika sami so ostali doma, rožni venec molijo, Jezuščka várujejo, da bi On varoval vse njihove. Da bi jim vse dni bilo kot na sveti večer — prav vsi so se zbrali, sede krog peči, v jaslice, v razsvétljeni Betlehem so zazrte oči, besede ko dihi so tihe, tak tople, kot nikdar so si blizu vsi, so bratje si, tako dobri kakor otroci, kot Jezuščki...

Čez tri dni je pametiva, tepežkanje, in znova so deca vsi, ošabnim odraslost s šibami stepajo, betežno pamet jim s šibami zdravijo, in ne zastonj, torbo čez ramo ali cekar v roki in v žepu veliko mošnjo: le dajte, le dajte, vi veliki, vi, ki ste krivi pred vsemi malimi...

Prihodnje dni pa vsi brezposelni na sani, o, na večno po bregu drvi, se po bregu kadi, še dedek se ne more zdržati in poskuša nekoč, vnuk ga naloži in starec se ves razmladi, pohvali mladiča, da zna dobro voziti, a ne tako, kot je znal on nekoč...

Z bližnje cerkvice je zvonilo vse lepše, glasneje.

»O, saj jutri je veliki dan, k vstajenju pozvanja,« sta doživljala Janez in Lenka. Zvonovi so klenkali, ministranti uglašali, pevci so peli, same vesele, aleluja je vzplapolavala proti nebesom, med njivami pa se

je vila množica, molila je Rešnje v župnikovih rokah, pobožno, veselo je zrla v Zveličarja, zmagoslavno razsijanega, spoštljivo na kmeta, ki ga je nosil, vsi pomladno razsončeni so bili ljudje, vsi nebeško ožarjeni, ko da so sami vstali od smrti.

Odzvonilo je zdravamarijo in po razmetanih domovih so prižigali luči.

»Ali jih vidiš?« je prvi Janez dojel. »Bakle, vuzménke.«

Plamenela sta z njimi, vsa mlada, zdrava in radostna. Dolgo v noč...

Zatulil je veter, dežiti je začelo, vse luči so pogasnile — tedaj ju je streslo do blaznosti. Vztrepetala je duša, popustila je roka.

»Zbogom, dekle, ki te ne poznam in si strahotna prevara resničnosti. Ubogi študent sem, ves sam, zapuščen, že mesece umiram v tujini.«

»Zbogom, fant, ki te ne poznam in si nesrečna sanjska uteha mojih želj. Pozabljena služkinja sem, od domačih nikdo ne bo vedel za zgodnji moj grob.«

Ves sklonjen, izžet je tonil v mrak.

Vsa strta in vdana je drsela v temó.

Hipoma se je vzravnal, se zavrtel in vsega upanja, rešenja je bil nasičen vzkrík:

»Lenka, ne hodi!«

Še isti hip je zakričala:

»Janez, ostani!«

Mesec je pokojno obseval dvoje objetih teles.

## Dr. Ivan Grafenauer | Novi doneski k zgodovini narodne balade o »Lepi Vidi«

**Popravki.** Str. 130. Nam. Kórezova Reza beri: Korézova Jera. — Str. 134. Nam. Mile Ukmar beri Milko Ukmar. — Str. 134–135. Odstavek »V drugi albanski inačici (t. 5)... (... odpadla)« treba popolnoma spremeniti (inačica mi je bila, ko sem članek pisal, dostopna samo v Barbijevem povzetku, prepisa ali fotografskega posnetka izvirne objave mi po ljubljanskih znanstvenih ustanovah v pol leta ni bilo mogoče dobiti, naknadno pa mi je prepis poslal Milko Ukmar; srčna hvala mu za to). Glasi naj se:

V drugi albanski inačici (t. 5) je ta dodatek skrčen in spremenjen, inačica je tudi sicer po kontaminacijah trpela. Ta bukurana — La bella ni jasno, ali je gospa ali dekle: pesem jo imenuje »una fanciulla scandiotà« (5), »quella giovine« (7), »fanciulla« (37, 42, 50, 59), nikoli »gospa« (»la giovane donna« jo imenuje le Barbi v svojem povzetku), odkupiti jo hoče »njen gospod« (10, 47: il signore di lei, torej njen mož), ona pa ga kliče »fratello mio« (35), »giovine mio« (60), o sinku dojencu v pesmi ni besedice. Skok v morje je zmaličen: La bella ne skoči sama v morje, ampak »il cane Turco«, ki je pravkar odklonil visoki odkup (20, 22: ducati salma a salma, torej zlatov kolikor ona tehta), jo v jezi, ko toži za domovino in bratom (35: Terra mia, fratello mio!), sam vrže v morje (39: La scagliò nell'abisso). Morski val jo požene (40: Poi la cacciò un'onda di mare) na suho seveda in prvotno nedvomno mrtvo: Mimo pride mornar, najde neko dekle na tistem kraju (41–42: Passò un marinaio, Trovò una fanciulla in quel luogo); odreže ji kite, jih zviže v dve vrvi in jih gre na trg prodajat. »Njen gospod« kiti spozna in mornarja vpraša, od kod jih ima. Mornar ga pelje tja, »po poti je bilo vse polno krvi« (57–58: Nel cammino che fanno Andò pieno di sangue) — morje je torej Lepo le še živo vrglo na suho, pa se je tam ubila. Pesem pa se končuje (59–60): »O dekle, nesrečno dekle!« (O fanciulla, sventurata fanciulla!) — »O fant moj nesrečni!« (O giovine mio sventurato!) La bella je torej le še živa. — Neizglajena kontaminacija tragične balade o »Ugrabljeni ženi-materi« s tragično balado o »Ugrabljenem dekletu« (gl. sp.) in z balado o »Odkupu« (mornar — živa »fanciulla«).